Eskişehir...
...bir Havacılık Şehri (2)

Uçak Mühendisi Can Erel ile Sözlü Tarih Söyleşisinden...

PİLOTAJHABER
Hatice Alanoğlu

Anadolu Üniversitesinde Tarih Bölümü mezuniyet tezim kapsamında 05.05.2016 tarihinde sevgili Can Erel bey, Arı Can, ile gerçekleştirdiğim 2,5 saatlik bir görüşmeye dayalı Sözlü Tarih çalışmasının esas alduğu yazılarım sürüyor...

Arı Can'ın genel tanıtımına ilk yazımda, havacı olarak göreve başladığı Eskişehir'in havacılık önemini artıran kurumlara, öğretim kuruluşlarına ve bir havacılık kültür ögesi olarak bugün ulaşılan noktada havacılık parkı haline gelen havacılık müzesi amaçlı girişimi hakkındaki değerlendirmelere ikinci yazımda yer vermiştim. Bu üçüncü bölümde de Eskişehir'in havacılık önemini artıran kuruluşlara yönelik değerlendirmelerine yer vereceğim:

H.A: TEI VE Alp Havacılık başta olmak üzere Eskişehir'in havacılık girişimlerinin kuruluş amaçları ve bildiğiniz gelişim süreçleri nasıldır; sizden dinleyebilirsek...

C.E: TUSAŞ Motor Sanayii (TEI) kamu sermayeli ve ve Alp Havacılık özel sermayeli yapıları ile küresel pazara yönelik önemli havacılık kuruluşlarıdır Eskişehir'de... Ama Eskişehir'i bir daha bilmek gerek!

O Eskişehir ki, 1910'lu yılların son yarısından itibaren havacılıkla içiçe olan bir şehir ve milenyum öncesinde bölgenin en nitelikli ve yüksek havacılık teknolojilerine sahip Hava İkmal Bakım Merkezi'nin kökünde bulunan, 15 Ağustos 1925 günü kurulan bir ortak girişim olan TOMTAŞ (TOMTASCH) şirketinin 1926 yılında açılan bakım işlevi uzantısı Tayyare Tamirhanesi'ne sahip olmuştur...

O Eskişehir ki, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Tayyare Mühendisi Selâhattin (Reşit) ALAN tarafından hesaplanarak boş kağıda çizilen "Selâhattin-1" tasarımına dayalı "Milli Müdafaa Vekâleti 1" (M.M.V.1) isimli tayyare prototipi, Milli Müdafaa Vekaleti kaynakları ile, o Eskişehir Tayyare Fabrikasında 1932 yılında inşa edilmiştir; o üzerindeki meşhur kağnı figürü ile ikinci Türk askeri tayyaresi olarak...

M.M.V.1 Tayyaresi & Selâhattin (Reşit) Alan

O Eskişehir ki, bölgede havaracı turbogüç gruplarının (jet motoru) ülke içinde bakım ve onarım hizmetlerinin yapılması için gereken entelektüel ve fiziki alt yapıyı 1960'lı yılların ilk yarısında oluşturmaya başlamıştır...

Eskişehir Hava İkmal Bakım Merkezi Jet Motor Atölyesi İnşaatı (1966)

.. ve Fazıl AYDINMAKİNA liderliğindeki bu teknoloji tesisi 1967 yılında bizzat dönemin Cumhurbaşkanı tarafından açılmıştır...

Eskişehir Hava İkmal Bakım Merkezi Jet Motor Atölyesi Açılışı (" Haziran 1967)

Sakarya

Devlet, Hükümet, Senato ve Meclis ile Genel Kurmay Başkanı ŞEHRİMİZDE TOPLANIYOR

Hava kuvvetleri 56 yaşında

JET MOTOR REVİZYON TESİSİ BUGÜN AÇILACAK

Enstitünün Defilesi Olgunlaşmayı bastırdı GÖSTERİLER İLGİNÇTİ

Defileden Notlar

Genel-İş Başkanının Basın bürosuna "Emekli Sandığındaki işçiler Sosyal Sigortaya geçecek,,

Mahkemeden dosyasını çalan suçlu tutuldu

BU YIL BUĞDAY ALMAYACAĞIZ

Ortanın Solu savaşı!

C.K.P. Gençlik Kolunun yeni Yönetimi

Belediye Meclisi Toplanıyor

Hava İkmal Bakım Merkezi ve özellikle de Jet Revizyon Tesisi'nin yan ürünü olarak oluşan ve kök kaynaklığını da yaptığı TUSAŞ Motor Sanayii (TEI), Türkiye'de montaj üretimi yapılacak F-16 savaş uçaklarının f110-GE-100 motorlarının bazı parçalarının imalatı ve motorun son montaj, test merkezi olarak 24 Ocak 1985 günü açılıyor. TUSAŞ Motor Sanayii'nin kuruluşunda görev yapan yönetici ve mühendislerin teknisyenlerin önemli bir kısmı 1'inci HİBM kaynaklıdır ve bu yapısı devam eden yıllarda da sürmüştür.

Böylece havacılık alanında bir uluslararası iş ortaklığı Eskişehir'e gelmiş oldu.

TUSAŞ Motor Sanayi İnşaatı (1985)

TUSAŞ Motor Sanayi Motor Test Tesisi'nde bir F110-GE-100 Motoru (1985)

TUSAŞ Motor Sanayi Motor Test (Bremze) Tesisi (1985)

TUSAŞ Motor Sanayii oluşumunun da Eskişehir açısından çok büyük bir havacılık kazancı olduğu gelecek dönemdeki faaliyetleri ve bu kuruluş sayesinde gelişen teknolojiler ve oluşan yan ürünler ile daha da iyi anlaşılacaktır...

Ardından 1987 senesinde, yine 1'inci Hava İkmal Bakım Merkezi marifeti ile yapılandırılan işbirliği süreçleri ve işleyişi gelişen SAVRONİK; STFA gibi Türkiye'nin gururu bir inşaat firmasını havacılık ve savunma alanına yönelik yapılanması olarak ortaya çıkan... Hava Kuvvetleri intervolometre projeleri ile başlayan süreç devamında bugün alamnında örnek bir Türk kuruluşu haline gelen SAVRONİK...

Sonra 1991 yılında, Anadolu Teknoloji Araştırma Parkı (ATAP) kuruluşu yapılarak belki de Türk havacılığındaki ilk teknoloji parkı oluşturuldu...

Anadolu Teknoloji Gelişme Bölgesi ve ATAP

Hemen o yıllarda, 1'inci Hava İkmal Bakım Merkezi mühendis ve teknisyenlerinden bir şekirdek ekibin gelirtirdiği bir havacılık ve uzay endüstrisi özel girişimi var; belki de alanında bir ilk... Bu girişim, TeknoLojistik A.Ş. adı ile 152 ortaklı bir şirket olarak 1993 yılında kuruldu.. O girişimin esas amacı, yakın gelecekte emekli olacak yüksek nitelikli işgücünün havacılık ve uzay endüstrisindeki katkılarını maksimize edebilmek, örneğin değişen dünya düzeni ile Türkiye'nin içinde olacağı bölgede gelişeceği öngörülen sivil havacılık ile ilgili hava araçlarının bakımlarını yapmak üzere kurulmuştu. Ancak, o meşhur "...bu coğrafyada başarı cezasız kalmaz!" anlayışı yine hortlayınca şirket ana faaliyet alanı Eskişehir'e gelmekte olan doğalgaz alanına yöneltilir; böylelikle Eskişehir'de ciddi bir doğalgaz teknolojisi olur, doğalgaz teknoloji anonim şirket haline gelir. Hatta BOTAŞ ile iş ortaklığı da kurulur ancak başlangıç amacına inanan ortaklar önemli ölçüde bir hisse zararı ile ayrılırlar..

İlerleyen dönemde Alp Havacılık, 1980'li yıllarda başlayan genel maksat helikopteleri tedarik projesinin offsetlerinin ürünü bir talaşlı imalat operasyonları merkezi ortak girişimi olarak Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi'nde ortaya çıkar.

Alp Havacılık Açılış Töreni Anısı ve İlk Üretim Talaşları (1998)

Şirket 15 Kasın 1998 günü kurulur ve 1999 senesinde açılır.

Alp Havacılık Açılış Töreni Anısı ve İlk Üretim Talaşları (1998)

Bu şirketin benim için özel bir anlamı da geneş müdürleridir. Alp havacılık şirketinin ilk genel müdürü Mustafa CAVCAR, ikinci genel müdürü Ahmet AYTEKİN ve şimdiki genel müdürü Şenay İDİL'in her üçü de İTÜ Uçak Mühendisliği öğrenciliklerini Hava Kuvvetleri adına yapan meslektaşlarımdır. Ayrıca, kuruluşundan itibaren Alp Havacılık süreçlerinin bugününde görev yapan yönetici ve mürhendislerin teknisyenlerin önemli bir kısmı 1'inci HİBM kaynaklıdır.

Milenyum başlangıcında, Eskişehir Sanayi Odası Başkanı Savaş M. ÖZAYDEMİR'in uzgörüsü ve havacılık faaliyetlerinin de güdülediği Organize Sanayi Bölgesi içinde teknoloji geliştirme faaliyetlerini gerçekleştirecek bir girişim olarak Anadolu Teknoloji Gelişme Bölgesi kuruluş izni 2003 yılında çıkmıştır.

Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinde hava aracı talaşlı imalat operasyonları gelişince, otomotiv alanında ülkemizin bayraktar kuruluşlarından Coşkunöz Holding'in, 1'nci Hava İkmal Bakım Merkezi yöneticisi olarak benim bizzat yerine inceleme ve üst seviyeli görüşmelerle hazırladığım girşim ön değerlendirme raporuna dayanarak TUSAŞ Motor Sanayii yönetici mühendislerinin de önemli katkıları oluşturduğu bir girişim olarak Coşkunöz Savunma ve Havacılık Şirketi 2006 yılında kurulur.

Coşkunöz Savunma ve Havacılık A.Ş.

Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinde 1'inci HİBM ve TUSAŞ Motor Sanayii'den ayrılan meslektaşlarımın kurdukları uçak motor hizmet ve talaşlı imalat operasyonları yapan girişimlerin sayısı artmıştır.

Eskişehir'de havacılık alanında oluşan ve hızla gelişen kurum ve kuruluşlar, Türkiye'de 2005 yılından sonra dikat çeken endüstriyel yapılanma modasına uyum sağlayarak, ulusal havacılık sektörünün geleceğini şekillendirmek ve bu alandaki çalışmalara yön vermek için Eskişehir Sanayi Odası (ESO) öncülüğünde bir araya gelerek Mart 2011 içinde "Eskişehir Havacılık Kümesi – ESAC" adı ile kurulur ve çalışmalarını sürdürmektedir.

...

H.A.: Ben de Arı Can'a teşekkür ederek konuşmanın bu bölümünü sonlandırdım. Gelecek ay yazımızda da, Arı Can gözünden emekliliği sonrası havacılık alanına yaptığı Arı Can katkılardan bahsedeceğiz.

Sevgiyle Kalın…